

4. Вінник О.М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення : монографія / Оксана Мар'янівна Вінник. – К.: Атіка, 2003. – 352 с.
5. Указ Президента України «Про Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності» від 03.09.2007 р. № 816/2007 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 66. – С. 11. – Ст. 2540.
6. Указ Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» від 22.07.1998 р. № 810/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=810%2F98>.
7. Адміністративно-процедурний кодекс України : проект Закону від 18.07.2008 р. № 2789 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2008_07_18/JF25H00A.html.
8. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15.05.2003 р. № 755-IV // ВВР України. – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.
9. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р. № 435-1 // ВВР України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
10. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // ВВР України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.
11. Титова Е.В. Правовое регулирование ликвидации обществ с ограниченной ответственностью: некоторые проблемы и пути их решения / Е.В. Титова, А.Н. Переверзев // Вісник Донецького університету. – Сер. В.: Економіка і право. – 2008. – № 1. – С. 367–370.
12. Закон України «Про державну податкову службу в Україні» від 04.12.1990 р. № 509-ХП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=509-12>.
13. Галіцина Н.В. Адміністративне судочинство за участю товариств з обмеженою відповідальністю в Україні / Н.В. Галіцина // Право і суспільство. – 2010. – № 4. – С. 138–142.

УДК 342.951: [34:001] (477)

ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІНСЬКОГО ВПЛИВУ У СФЕРІ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Меліхова О.Ю., к.ю.н., ст. викладач

Запорізький національний університет

Проведено аналіз форм управління у сфері юридичної науки в Україні, а також здійснено їх класифікацію, виділено проблемні аспекти та сформульовано пропозиції щодо їх вирішення.

Ключеві слова: неправові форми, правові форми, суб'єкт, управління, юридична наука.

Мелихова О.Ю. ФОРМЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО ВЛИЯНИЯ В СФЕРЕ ЮРИДИЧЕСКОЙ НАУКИ В УКРАИНЕ: АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА / Запорожский национальный университет, Украина

Проведен анализ форм управления в сфере юридической науки в Украине, а также осуществлена их классификация, выделены проблемные аспекты и сформулированы предложения относительно их разрешения.

Ключевые слова: неправовые формы, правовые формы, субъект, управление, юридическая наука.

Melikhova O.Y. FORMS OF ACTIVITY OF MANAGEMENT EFFECTS SUBJECTS IN THE LAW SCIENCE IN UKRAINE: ADMINISTRATIVE AND LEGAL DESCRIPTION / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The analysis of forms of governance in the field of legal science in Ukraine, and also carried out their classification, identified problematic issues and formulate proposals for their resolution.

Key words: non-legal forms, legal forms, subject, administration, legal science.

Однією із важливих ознак, що характеризують управлінський вплив у сфері юридичної науки є специфіка форм діяльності суб'єктів управління. Від вибору ефективних форм управління значною мірою залежить досягнення позитивних результатів у сфері управління юридичною наукою в Україні, забезпечення її розвитку. До того ж, формалізація управлінського впливу є об'єктивним вираженням функцій управлінської діяльності та гарантом відкритості та сумнінності управління в сфері юридичної науки в Україні. Саме цим і обумовлена актуальність аналізу форм діяльності суб'єктів управлінського впливу у сфері юридичної науки в Україні та формулювання мети цієї статті.

Безпосередньо дослідженню форм управління у сфері юридичної науки в Україні увага вчених-адміністративістів, на жаль, не приділяється. Однак загальнотеоретичні питання адміністративного права щодо визначення форм державного управління та їх класифікації розкриваються в працях В. Авер'янова, Д. Бахраха, Ю. Битяка, П. Василенкова, Ю. Ведернікова, М. Єропкина, С. Ківалова, Ю. Козлова, В. Колпакова, Т. Коломоєць, О. Кузьменко, Д. Лук'янця, С. Студенікіна, М. Студенікіної, С. Стеценка, В. Столбового, О. Якуби і ряду інших.

Формами традиційно прийнято вважати зовнішнє вираження чого-небудь. Стосовно управління, то його формами також слід вважати зовнішнє вираження відповідної управлінської діяльності. У вітчизняній адміністративно-правовій літературі увагу приділено, в основному, формам державного управління, хоча варто акцентувати увагу на тому, що в науці адміністративного права відсутній загальноприйнятий термін для позначення зовнішнього вияву державного управління й, поряд із терміном «форми державного управління» зустрічаються непоодинокі випадки використання таких термінів, як «організаційно-правові форми управлінських дій», «форми управлінської діяльності», «адміністративно-правові форми», «форми діяльності державної адміністрації» тощо.

Так, наприклад, в Академічному курсі з адміністративного права за загальною редакцією В. Авер'янова під формами державного управління розуміються відмінні за своїм характером та наслідками способи зовнішнього вираження діяльності органів виконавчої влади [1, 277-278]. У свою чергу С. Стеценко під формами державного управління розуміє зовнішній прояв конкретних дій органів виконавчої влади чи їхніх посадових осіб, у яких реалізується компетенція цих органів (осіб) [2, 166-169]. На особливу увагу заслуговує визначення форм державного управління, запропоноване Т. Коломоєць, яка надає більш ширше визначення форми державного управління, що розуміється як зовнішнє виражена дія, волевиявлення виконавчо-розпорядчого органу (посадової особи), здійснене у рамках режиму законності та його компетенції для досягнення управлінської мети – вираження у зовнішньому вигляді конкретних дій державних органів, їх структурних підрозділів і посадових осіб, які здійснюються у процесі виконавчої діяльності й спрямовані на реалізацію функцій управління та поділяються на правові і неправові [3, 119].

Оскільки предметом дослідження охоплюються форми управління в цілому юридичною наукою в Україні, то, безперечно, що форми управління юридичною наукою будуть дещо ширшими, ніж форми державного управління юридичною наукою, хоча їх «серцевину» (базу) будуть формувати саме форми державного управління у сфері юридичної науки.

Проаналізувавши наявні в адміністративно-правовій доктрині погляди щодо форми управління, стосовно юридичної науки формами її управління можна вважати зовнішнє вираження змісту управлінської діяльності як сукупності конкретних організаційно-правових дій суб'єктів управління (державних та недержавних), спрямованих на формування та реалізацію управлінських цілей та функцій управління та є вираженням методів управління у сфері юридичної науки.

Зміст юридичної науки, множинність суб'єктів управління нею, особливості їх правової структури, функціонального призначення дозволяють вести мову про наявність розмаїття форм управління

юридичною наукою, а, відповідно, і про можливість їх класифікації. Класифікація необхідна для найповнішого з'ясування сутності різновиду форми управління у сфері юридичної науки. Можна обирати різні критерії для класифікаційного розподілу форм управління у сфері юридичної науки. В якості базового може виступити розподіл форм управління у сфері юридичної науки залежно від характеру наслідків їх застосування. А саме за цим критерієм можна виділити:

- 1) правові форми управління юридичною наукою, що породжують правові наслідки для всіх учасників управлінських відносин. Така форма притаманна всім суб'єктам управління юридичною наукою, оскільки вони всі є суб'єктами нормотворчої діяльності. Інша справа, що є державні суб'єкти, що приймають загальнообов'язкові правила поведінки (наприклад, ВАК України щодо створення спеціалізованих вчених рад, про зміст вимог до фахових видань, щодо складання кандидатських іспитів; Президент України – щодо реорганізації Академії правових наук України тощо), а акти, прийняті недержавними суб'єктами, є обов'язковими лише для підконтрольних осіб. Якщо мова йде про Академію наук вищої освіти України, то її акти управління є обов'язковими лише для членів Академії тощо. Отже, правова форма управління юридичною наукою може знаходити прояв у наступних різновидах:
  - прийняття нормативно-правових актів: наприклад, Постанова Президії ВАК України від 27.05.2009 року «Про контроль рівня теоретичної підготовки здобувачів наукових ступенів»; Постанова Президії ВАК України від 08.10.2008 року «Про затвердження паспорту спеціальності 12.00.09».
  - прийняття індивідуальних актів: наприклад, Постанова ВАК України від 27.05.2009 року «Про присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук»; Постанова Президії ВАК України від 08 липня 2009 року «Про створення в Київському національному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України спеціалізованої вченої ради К.26.007.06 із правом приймати до розгляду та проводити захист дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук зі спеціальності «12.00.03-цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» терміном на два роки»; Постанова Президії ВАК України від 12.11.2008 року «Про відмову у видачі диплома доктора наук».
  - укладання адміністративних договорів, домовленостей: наприклад, укладання адміністративних договорів між Міністерством внутрішніх справ України та Державним науково-дослідним інститутом Міністерства внутрішніх справ України на проведення наукових досліджень з проблематики забезпечення громадської безпеки під час проведення масових спортивних (футбольних) заходів із тим, щоб сформуванню науковий базис для розробки та прийняття законодавчих нормативно-правових актів для забезпечення громадської безпеки під час проведення Чемпіонату світу з футболу «Євро 2012».
- 2) неправові форми управління юридичною наукою, які не породжують юридичних наслідків для суб'єктів управлінських відносин. Неправові (або їх ще називають організаційні) форми управління юридичною наукою в Україні – це повсякденні та різноманітні вияви діяльності (упорядковуючої), необхідні для забезпечення чіткої та ефективної роботи всіх суб'єктів управління юридичною наукою щодо розвитку та управління юридичної науки в Україні. Вони також досить різноманітні за зовнішніми проявами. Серед них також можна виділити:
  - організаційно-правові дії: наприклад, проведення численних, різноманітних заходів з питань юридичної науки спільно Академією правових наук України, Міністерством освіти і науки України, Міністерством юстиції України на базі провідних юридичних вищих навчальних закладів, наукових установ; зосередження зусиль юристів-вчених, юристів-практиків під егідою Міністерства юстиції України, Міністерства освіти і науки України щодо розробки проекту Концепції розвитку вищої юридичної освіти в Україні, в якій передбачався б взаємозв'язок її із юридичною наукою; засідання Ради президентів академій наук України спільно із ВАК України 12.11.2008 року щодо регуляторної політики формування наукового кадрового потенціалу з основних напрямків фундаментальних

досліджень [4, 3]. Також в якості прикладу можна навести проведення щорічних Загальних зборів Академії правових науки України, численний наукових, науково-практичних заходів на базі провідних вищих навчальних закладів України;

- матеріально-технічні операції: наприклад, звіт Міністерства освіти і науки України щодо використання бюджетних коштів на наукові дослідження, в тому числі в галузі права, на підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації.

Безперечно, традиційним для вітчизняної адміністративно-правової науки є розподіл форм управління, в тому числі і державного, на правові та неправові. У той же час вченими-адміністративістами виділяються й інші різновиди їх класифікації. Так, наприклад, В. Колпаков та О. Кузьменко пропонують за способом реалізації методів управління виділяти такі форми: а) видання нормативно-правових актів управління; б) видання ненормативних актів управління; в) укладання адміністративних договорів; г) здійснення реєстраційних та інших юридично значимих дій; д) проведення організаційних дій; е) виконання матеріально-технічних операцій [5, 202]. По суті пропонується деталізована систематизація правових та неправових форм управління. Ю. Ведерніков, В. Шкарупа пропонують дещо іншу класифікацію форм управління (щоправда, називають їх формами здійснення виконавчої діяльності), а саме: за замістом виділяють – правотворчу та правозастосовчу форми [6, 24]. Такі форми управління цілком можна виділити і щодо юридичної науки, а саме: прикладом правотворчої форми може слугувати діяльність будь-якого суб'єкта управління із групи виконавчо-розпорядчих суб'єктів щодо створення, зміни, скасування й удосконалення правових норм, тобто видання нормативних актів (наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1994 року «Про стипендії Кабінету Міністрів України для молодих учених», Постанова Президії Академії правових наук України від 08 вересня 1997 року «Про схеми посадових окладів працівників науково-дослідних установ Академії правових наук України» тощо). Правозастосовча діяльність полягає у вирішенні конкретних управлінських справ на основі відповідних правових норм (наприклад, рішення Президії ВАК України щодо присвоєння наукового ступеня доктора юридичних наук). Щоправда, стосовно діяльності недержавних суб'єктів управління слід зазначити, що форми їх управління за цим класифікаційним розподілом є дещо специфічним (як за змістом, за сферою, за характером тощо).

В. Столбовий пропонує розподіляти форми управління за: а) значенням наслідків, які виникають у результаті використання тієї чи іншої форми; б) ступенем правової регламентації процесу їх застосування. Він, зокрема, пропонує такі їх види: а) встановлення норм права (для управління юридичною наукою це є характерною формою управління в діяльності суб'єктів); б) застосування норм права (також притаманна управлінню юридичною наукою); в) укладання адміністративних договорів (можуть слугувати договори на проведення досліджень у правовій сфері; виділення грошей Академії правових наук України на проведення певних спеціальних досліджень, так звані держбюджетні наукові дослідження із фінансуванням через Міністерство освіти і науки України); г) здійснення реєстраційних та інших юридично значимих дій (реєстрація атестаційних справ у ВАК України, реєстрація заявок на участь у конкурсі стипендій Кабінету Міністрів України для молодих вчених у Міністерстві освіти і науки України тощо); д) проведення організаційних дій (проведення слухань, засідань, заходів наукового характеру Міністерства юстиції України, Академії правових наук України тощо); е) виконання матеріально-технічних операцій [7, 56].

Своєрідну класифікацію пропонує Ю. Козлов: а) за ступенем юридичного вираження – основні і ті, що базуються на них; б) за досягнутим результатом – позитивне регулювання (наприклад, рішення про створення спеціалізованої ради) і реакція на негативне явище (відмова у видачі диплома кандидата юридичних наук); в) за обсягом – загальнообов'язкові (Постанова Президії ВАК України щодо встановлення вимог до дисертацій) або адресовані конкретному об'єкту (про попередження керівництва спеціалізованої ради про недопустимість поверхової експертизи дисертаційних досліджень); г) за направленістю – вплив на суспільні відносини у сфері управління або на діяльність підлеглому управлінського персоналу (в якості прикладу можуть слугувати Постанова Кабінету Міністрів України щодо затвердження положення про Порядок присвоєння вчених звань, а також наказ голови ВАК України щодо зміни персонального складу редакційної ради журналу «Бюлетень ВАК України»); д) за суб'єктами – односторонньо виражені, дво- або багатосторонні; ж) за юридичним змістом – дозвільні (наприклад, постанова Президії ВАК України щодо зарахування статей в якості фахових), заборонні (наприклад, Постанова Президії ВАК України щодо заборони

подання повторно дисертацій на захист протягом року після негативного рішення спеціалізованої вченої ради), приписуючи (наприклад, щодо подання електронних копій журналів до Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського) [8, 225-226].

Ф. Бортняк виділяє структурні та процесуальні форми діяльності, хоча по тексту його роботи зрозуміло, що мова йде про форми управлінської діяльності [9, 9]. Щодо першої, то вона розглядається як внутрішньо організаційна діяльність, пов'язана із визначенням організаційної структури суб'єктів, об'єктів управління, друга ж – це зовнішній вияв діяльності суб'єкта, що сприяє фактично повному виконанню покладених на нього завдань. Стосовно управління юридичною наукою в Україні структурні форми управління пов'язані із визначенням системи суб'єктів, їх організаційної структури, системи об'єктів управління (наприклад, щодо структурних підрозділів Міністерства юстиції України, які покликані сприяти розвитку юридичної науки, щодо структури Академії правових наук України, щодо організаційної структури ВАК України, а також структурні питання спеціалізованих вчених рад, науково-консультативних підрозділів Генеральної прокуратури України, Верховного Суду України, Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України тощо). Процесуальні ж форми будуть представлені у фактичній послідовній діяльності Міністерства освіти і науки України щодо підтримки молодих вчених, визнання пріоритетних напрямків наукових досліджень у сфері правової науки, підтримки вузівської правової науки, стимулювання наукових досліджень, встановлення вимог щодо монографічних досліджень, статей у наукових фахових виданнях, складання кандидатських іспитів тощо.

Слід зазначити, що саме базовою є класифікація форм управління у сфері юридичної науки на правові та неправові із внутрішнім розподілом на різновиди. Однак при цьому правові і неправові форми управління у сфері юридичної науки тісно взаємодіють, взаємодоповнюють один одного. Інколи вчинення технічних дій є передумовою настання певних правових наслідків. З іншого боку, саме порядок здійснення багатьох матеріально-технічних та організаційних дій врегульований правовими нормами. І надалі варто зберігати все розмаїття форм управління юридичною наукою, враховуючи особливість кожного суб'єкта управління, із тим, щоб досягти максимального результату – розвитку юридичної науки в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у двох томах: / [Битяк Ю.П., Колпаков В.К., Лук'янець Д.М та ін.; ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова)]. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. – Т. 1. Загальна частина. – 2004. – 584 с.
2. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навчальний посібник / Семен Григорович Стеценко – К.: Атіка, 2007. – 624 с.
3. Адміністративне право України: підручник / [Коломоєць Т.О., Пирожкова Ю.В., Армаш Н.О. та ін]; / за заг.ред. Т.О. Коломоєць. – К.: Істина, 2009. – 480 с.
4. Мачулін В.Ф. Атестація наукових кадрів вищої кваліфікації як важлива складова розвитку наукового кадрового потенціалу України / В.Ф. Мачулін // Бюлетень ВАК України. – 2009. – № 4(114). – С. 2-3.
5. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 537 с.
6. Ведерніков Ю.А. Адміністративне право України: навчальний посібник / Ю.А. Ведерніков, В.К. Шкарупа. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 334 с.
7. Столбовий В.М. Адміністративне право України: посібник для підготовки до іспитів / Володимир Миколайович Столбовий. – К.: КНТ, 2009. – 150 с.
8. Алехин А.П. Административное право России. Вторая часть: учебник / А.П. Алехин, А.А. Кармалицкий – М.: Издательство «Зерцало». – 2009. – 320 с.
9. Бортняк Ф.В. Форми та методи діяльності державної виконавчої служби: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ф.В. Бортняк. – К., 2008. – 16 с.